

Monika Koszyńska

Temat: ***Czy jesteśmy samotnymi wyspami, czyli kilka słów o tożsamości człowieka***

Scenariusz zajęć z WOS-u dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Czas trwania: 2 godziny lekcyjne (90 min)

Cele zajęć:

Po zajęciach uczeń:

- potrafi wymienić cechy indywidualne formujące tożsamość człowieka;
- potrafi wymienić cechy, które stanowią o przynależności do konkretnej grupy społecznej;
- potrafi wyjaśnić, na czym polega teoria kultury jako góry lodowej;
- potrafi zająć stanowisko w dyskusji używając logicznych argumentów;
- potrafi zaprezentować publicznie efekty swojej pracy.

Metody i formy pracy:

- mini-wykład;
- praca indywidualna;
- praca w małych grupach.

Uwagi dotyczące prowadzenia zajęć:

- Przed zajęciami zapisz na tablicy lub na dużym arkuszu papieru poniższą definicję tożsamości i przykryj ją tak, aby uczniowie mogli ją przeczytać dopiero po rozgrzewce.

Potrzebne materiały:

- karteczki samoprzylepne post it;
- materiał pomocniczy (nr 1) pt. *Mapa tożsamości* powielony dla połowy uczniów klasy;
- materiał pomocniczy (nr 2) p.t. *Koncepcja kultury jako góry lodowej*;
- Tekst opowiadania (zał. nr 3) *Rzeka aligatorów* odbita dla każdego ucznia;
- duży arkusz papieru;
- mazaki.

Tożsamość w psychologii i socjologii

Tożsamość, postrzeganie siebie jako osoby ze względu na specyficzne, odrębne i niepowtarzalne u innych ludzi właściwości dotyczącej własnego wyglądu, sposobu myślenia, psychiki, zachowania itp.

Tożsamość jest więc przekonaniem o tym, kim jestem, co robię, myślę, czuję, do czego dążę, na którym budowana jest tożsamość osobista. Uświadomienie sobie więzi łączących jednostkę z innymi osobami, dostrzeżenie poczucia przynależności do grupy (np. Rodziny, grupy uczniowskiej, grupy zawodowej, narodu) i jej odrębności od innych grup stanowi podstawę formowania tożsamości społecznej.

Zaczerpnięte z: *Słownik Encyklopedyczny Edukacja Obywatelska*, Roman Smolski, Marek Smolski, Elżbieta Helena Stadtmüller, Wrocław 1999.

Przebieg zajęć:

Na początku zajęć przeprowadź z uczniami rozgrzewkę w formie gry *Wszyscy, którzy...*

Ważne jest, aby pamiętać o tym samym i poinstruować uczniów, żeby kategorie, które wybierają były takie, aby nie zdarzyła się sytuacja, że któryś/aś z ich kolegów/koleżanek nie będzie osamotniony/a (np. Nie podawać hasła: na środek wyjdą wszyscy, którzy lecieli samolotem itp). Gra nie powinna zająć więcej niż 5-7 min, co oznaczy, że zostanie wymienionych nie więcej niż 10 haseł.

Rozgrzewkę podsumuj, podając informację, że każdy z uczestników gry należał do jakiejś grupy, co stanowi dobry dowód na to, o czym będziemy rozmawiać podczas tych zajęć.

Następnie odśroń definicje tożsamości, którą wcześniej przygotowałaś i poproś uczniów, aby przeczytali ją po cichu, a potem sam/a przeczytaj ją na głos.

Teraz podziel klasę na dwie w miarę równoliczne grupy i członkom pierwszej grupy rozdaj po jednej samoprzylepnej karteczce (*post it*) z prośbą o wypisanie na tej kartce odpowiedzi na następujące pytania:

- Kim jestem?
- Co mnie wzrusza?
- Do czego dążę?

Daj uczniom 10 minut na wypełnienie karteczek.

Następnie poproś uczniów z tej grupy, aby przykleili w jednym miejscu wszystkie kartki i wyznacz jedną osobę, aby spisała najczęściej powtarzające się odpowiedzi na dużym arkuszu papieru.

W tym samym czasie każdemu członkowi grupy drugiej rozdaj kartki z materiałem pt. *Mapa tożsamości*. Poproś każdego z nich, aby samodzielnie wypełnił *Mapę tożsamości*, wpisując w poszczególne kręgi kategorie osób, z którymi czuje się związany, które są mu bliskie. Daj uczniom 10 minut na wypełnienie map.

Następnie poproś uczniów, aby ułożyli na podłodze razem wszystkie *Mapy tożsamości* i wyznacz jedną osobę, aby na dużym arkuszu papieru narysowała taką samą mapę i wypełniła ją najbardziej powtarzającymi się kategoriami osób.

Po wykonaniu zadań przez obie grupy poproś, aby po dwóch reprezentantów każdej z nich zaprezentowało reszcie uczniów, jakie są efekty ich pracy.

Po dokonaniu przez obie grupy prezentacji ich pracy, podsumuj tę część zajęć, zwracając uwagę na to, że mimo bardzo wielu różnic mamy ze sobą sporo wspólnego i takie poczucie wspólnoty jest bardzo dobrym zaczynem do budowania otwartego społeczeństwa obywatelskiego. Warto też jest zwrócić uwagę na to, że obecność wielu cech budujących naszą tożsamość jest nieuświadomiona.

Teraz zaprezentuj uczniom materiał pomocniczy pt. *Koncepcja kultury jako góry lodowej* i wyjaśnij, że jest to teoria, z którą zgadza się wielu psychologów. Mówi o tym, że zdecydowana większość naszej kultury, która jest częścią składową tożsamości, jest przez nas nieuświadomiona. Świadomi jesteśmy zaledwie niewielkiej jej części. Proporcje tego, co sobie uświadamiamy do tego, co „leży” w naszej podświadomości, są podobne do góry lodowej, której wierzchołek wystaje ponad taflę wody, natomiast jej zasadnicza-znacznie większa część, jest niewidoczna. Zadaj uczniom pytanie testujące ich zrozumienie przedstawionego modelu: Jak wam się wydaje, dlaczego styl ubierania się został umieszczony na widocznej części góry lodowej? Poproś chętnego o odpowiedź na forum klasy.

Następnie rozdaj wszystkim uczniom materiał pomocniczy p.t. *Rzeka aligatorów* i poproś, aby go przeczytali po cichu, a następnie ustalili na kartce hierarchię bohaterów tej opowieści, od najlepszego do najgorszego. Po wykonaniu tego ćwiczenia indywidualnie poproś uczniów, aby porównali swój ranking z rankingiem najbliższej siedzącego kolegi/koleżanki.

Następnie poproś, aby podnieśli ręce uczniowie, którzy ustawili w rankingu najwyżej Sindbada. Imię Sindbad wraz z liczbą uczniów, którzy na niego zagłosowali jako na „najczarniejszy charakter” występujący w tej historii, zapisz na tablicy.

Następnie zapytaj, ilu uczniów uznało za najgorszą Abigail i wynik również zapisz. W ten sam sposób zapytaj o pozostałych bohaterów tego opowiadania i wyniki zapisz j.w.

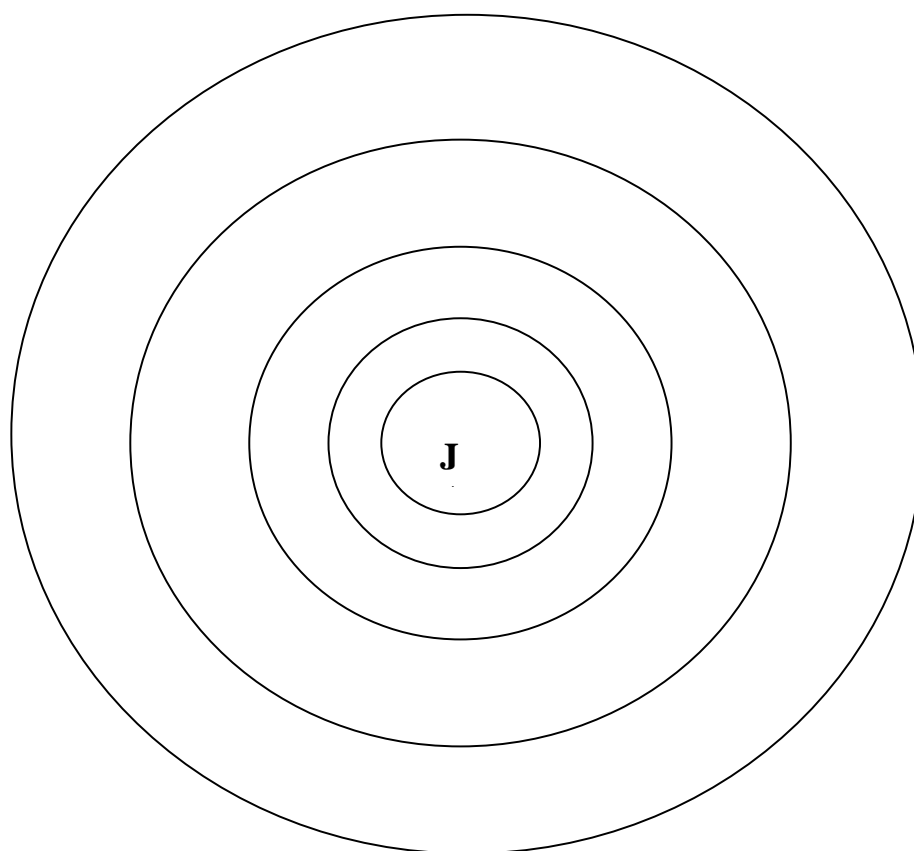
Następnie poproś uczniów, aby podzielili się na grupy zgodnie z rankingiem, jaki zapisany został na tablicy, tzn. Żeby wszyscy uczniowie, którzy umieścili na pierwszym miejscu rankingu Sindbada usiedli razem i analogicznie, żeby zostały utworzone następne grupy. Poproś, aby w tych grupach uczniowie przedyskutowali argumenty, które zdecydowały o tym, że dany bohater opowiadania znalazł się na pierwszym miejscu rankingu. Poleć każdej grupie, aby swoje argumenty spisała na jednej kartce. Daj na wykonanie tego polecenia 15 minut.

Następnie poproś, aby jedna osoba z każdej grupy przeczytała to, co grupa zapisała.

Na zakończenie poproś uczniów, aby się zastanowili nad swoim rankingiem w kontekście materiału pt. *Koncepcja kultury jako góry lodowej*. Zadaj uczniom pytanie, czy zgadzają się z twierdzeniem, że kolejność ustawienia poszczególnych bohaterów opowiadania *Rzeka aligatorów* zależy od indywidualnego spojrzenia na problem, a to spojrzenie jest uwarunkowane wartościami, które są dla nich ważne. Pozwól wypowiedzieć się na forum klasy kilku uczniom. Następnie podsumuj, zwracając uwagę, że wartości, które są dla nas ważne, mogą być różne, w zależności od tego, jak jesteśmy wychowani, jakie mamy doświadczenia życiowe itp., ale mimo różnic w dalszym ciągu można powiedzieć, że mamy ze sobą sporo wspólnego, a te różnice, które między nami występują, wzbogacają nas, bo dzięki konfrontacji z innymi punktami widzenia, z innymi tożsamościami uczymy się wspólnie żyć i komunikować.

Załącznik nr 1

MAPA TOŻSAMOŚCI SPOŁECZNEJ

Załącznik 2

Rys. 1: Koncepcja kultury jako góry lodowej

Źródło: AFS Orientation Handbook, AFS Intercultural Programs Inc., Nowy Jork, 1984, tom IV, s. 14.

Załącznik 3

RZEKA ALIGATORÓW

To jest historia o dziewczynce Abigail, która kochała pewnego chłopca. Gregory, bo tak miał na imię, nosił okulary. Niestety pewnego dnia okulary chłopca stłukły się i Abigail, jako prawdziwa przyjaciółka, zaoferowała się, że odda je do naprawy. Punkt naprawy okularów znajdował się po drugiej stronie rzeki płynącej przez ich miejscowość. Niedawna powódź zerwała jedyny most łączący oba brzegi. Biedny Gregory bez okularów był ślepy jak kret, więc Abigail za wszelką cenę postanowiła przedostać się na drugą stronę rzeki do optyka. Kiedy zastanawiała się jak to zrobić, zobaczyła chłopca o imieniu Sinbad, który przy płynął łodzią z drugiego brzegu rzeki. Abigail zapytała go, czy mógłby zabrać ją na drugą stronę. Sinbad zgodził się, ale pod warunkiem, że po odebraniu okularów z naprawy, Abigail pójdzie do pobliskiego sklepu ze sprzętem elektronicznym i ukradnie najnowszy model odtwarzacza MP3, o którym chłopiec od dawna marzył. Dziewczynka odmówiła i zwróciła się z prośbą o pomoc do swojego bliskiego kolegi Ivana, którego tata również posiadał łódź. Okazało się, że Ivan nie chciał jej pomóc – był zbyt zajęty grą na komputerze i nie chciał żeby mu zawracała głowę. Rozczarowana i zmartwiona Abigail, nie widząc innego wyjścia, wróciła do Sinbada i zgodziła się na jego warunek. Popłynęli na drugą stronę rzeki i wszystko odbyło się zgodnie z planem chłopca. Po powrocie z wyprawy, Abigail wręczyła Gregoremu naprawione okulary i opowiedziała mu prawdę o tym, co dla niego musiała zrobić. Gregory był oburzony jej postępkami, powiedział, że jest złodziejką i że nie chce jej już nigdy widzieć na oczy. Zrozpaczona i zapłakana Abigail opowiedziała całą historię koledze z podwórka o imieniu Slug. Slugowi zrobiło się jej żal i obiecał, że wyrówna porachunki z niewdzięcznym Gregorem. Razem poszli na boisko, gdzie Gregory grał z kolegami w piłkę. Abigail z satysfakcją i zadowoleniem patrzyła jak Slug bije Gregora i tłucze jego, dopiero co naprawione, okulary.

Zaczerpnięte z: S. Howe & Kirschen-Baur, 1972, s. 292-293. Tłum. i adaptacja: K. Kopff-Muszyńska